

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЧЕТВЪРТО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО ПЕТКОВ И ПРОФИРОВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалби №50027/08 и 50781/09)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

24 юни 2014 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

17.11.2014 г.

Това решение е станало окончателно при условията посочени в чл. 44, ал. 2 от Конвенцията. Може да бъде предмет на редакционни промени.

По делото Петков и Профиров срещу България,
Европейският съд по правата на човека (Четвърто отделение),
засадаващ в състав:
Инета Зимеле (Ineta Ziemele), *Председател*,
Георге Николау (George Nicolaou),
Леди Бианку (Ledi Bianku),
Нона Цоцория (Nona Tsotsoria),
Здравка Калайджиева,
Пол Махоуни (Paul Mahoney),
Фарис Вехабович (Faris Vehabović), *съдии*,
и Фатош Араджъ (Fatoş Aracı), *секретар на отделението*,
След закрито заседание, проведено на 3 юни 2014 г.,
Постановява следното решение, прието на същата дата:

ПРОЦЕДУРА

1. Делото е образувано по две жалби срещу Република България, подадени в Съда на основание чл. 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи ("Конвенцията") от двама български граждани, г-н Станислав Димитров Петков ("първият жалбоподател") и г-н Петко Янков Профиров ("вторият жалбоподател"). Жалба №50027/08 е подадена на 24 септември 2008 г. от двамата жалбоподатели, а жалба №50781/09 е подадена на 8 септември 2009 г. само от първия жалбоподател.

2. Жалбоподателите са представлявани от г-н С. Каров, адвокат, практикуващ в Бургас. Българското правителство („Правителството“) се представлява от правителствения агент г-жа К. Радкова от Министерство на правосъдието.

3. Жалбоподателите твърдят, че тяхното двадесет и четири часово задържане от полицията е нарушило правото им на свобода.

4. На 23 ноември 2012 г. Правителството е уведомено за жалбата.

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

5. Жалбоподателите са родени съответно през 1981 г. и 1980 г. и живеят в Бургас.

А. Задържане на двамата жалбоподатели в Стара Загора (жалба №. 50027/08)

6. На 4 март 2007 г. сутринта, докато жалбоподателите и трето лице, г-н В., са в хотел в Стара Загора, полицията влиза в тяхната стая и арестува г-н В., чието име е в национален списък на издирвани лица.

7. Около 16:00 ч. на същия ден, когато двамата жалбоподатели са отново в своята хотелска стая, няколко полицаи влизат и претърсват стаята. Жалбоподателите са отведени в полицейското управление, където са разпитани за около десет минути за това по каква работа са в Стара Загора. Няма документи за разпитите.

8. Около 18:00 ч. на жалбоподателите са представени писмени заповеди за тяхното двадесет и четири часово задържане, изготвени в съответствие с чл. 63(1)(1) от Закона за министерството на вътрешните работи ("ЗМВР", виж параграф 25 по-долу). Заповедите споменават единствено за чл. 63(1)(1) и разпоредбата на Наказателния кодекс за кражба. Те не посочват никакви фактически основания, обосноваващи съмнението, че жалбоподателите са извършили престъпление.

9. След като са им представени заповедите, жалбоподателите заявяват, че желаят да се обадят на адвокат. Първият жалбоподател посочва името и телефонния номер на адвоката си. Според жалбоподателите, техните адвокати не са потърсени от полицията и когато, независимо от това, техните роднини се свързват с друг адвокат и той пристига в полицейското управление на следващата сутрин, не му е позволено да се срещне с тях.

10. Докато са задържани, жалбоподателите не са разпитани допълнително или повикани по някаква друга причина. Те са освободени в 17:15 ч. на 5 март 2007 г.

11. На 9 август 2007 г. жалбоподателите подават жалба срещу заповедите за задържане от 4 март 2007 г. пред съд, като посочват, че заповедите не се позовават на каквито и да било фактически обстоятелства, обосноваващи подозрение срещу тях.

12. В хода на последвалите две производства, полицията заявява, че жалбоподателите са арестувани, защото са били с г-н В., чието име е в списък на издирваните лица и който по време на първоначалния разпит не е обяснил по задоволителен начин какво са правили тримата в Стара Загора. В допълнение към това, на неуточнени дати е имало няколко кражби в града, които изглежда са извършени от лица, идващи от другаде. Жалбоподателите вече са били заподозрени в извършване на други кражби. Съответно е било необходимо да бъдат разпитани, за да се провери какво са правили в Стара Загора, както и дали имат алиби. В допълнение, полицията обяснява, че е било необходимо да се провери "подробно" участието на жалбоподателите в кражбите, защото са се държали "грубо, арогантно и с явно незачитане на установените правила".

13. В две решения от 31 октомври 2007 г., които съдържат до голяма степен едни и същи мотиви, Административния съд на Стара Загора

постановява, че заповедите за задържане са законни. Той смята, че позоваването на разпоредбата на Наказателния кодекс за кражби представлява посочване на съответните фактически обстоятелства и че полицията е разполагала с достатъчно информация, за да оправдае подозрение за престъпление. Още повече, че задържането е послужило на легитимната цел "улесняване на безпрепятствено извършване на полицейска проверка".

14. В допълнение, Административният съд установява, че оплакванията на жалбоподателите, че не са имали достъп до адвокат, не са относими, тъй като те не касаят законосъобразността на заповедите за задържане, а само до тяхното прилагане.

15. След обжалване от страна на жалбоподателите, в две окончателни решения –от 24 април 2008 г. по делото на първия жалбоподател и на 3 юли 2008 г. по делото на втория жалбоподател – Върховният административен съд ("ВАС") оставя в сила решенията на предходната съдебна инстанция, потвърждавайки нейните констатации.

Б. Задържане на г-н Петков в Бургас (жалба №50781/09)

16. Около 3:00 ч. на 6 декември 2007 г. първият жалбоподател и негов приятел, г-н Д., са арестувани на улица в Бургас и отведени в полицейски участък, където полицията издава заповеди за тяхното двадесет и четири часово задържане. В заповедта на първия жалбоподател се посочва, че е издадена въз основа на чл. 63(1) от ЗМВР (виж параграф 25 по-долу) и че той е заподозрян в извършване на престъпление. Няма упоменати фактически основания, оправдаващи такова подозрение.

17. При получаване на заповедта за задържане жалбоподателят заявява, че желае да се свърже с адвокат. Въпреки това, той твърди, че не му е било позволено да направи това и е успял само да се обади тайно от мобилния си телефон; адвокатът пристига в полицейското управление и му е позволено да се срещне с него за кратко.

18. Докато е задържан, първият жалбоподател не е разпитан или повикван по каквато и да било причина. Той е държан в полицейското управление до 2:00 часа на следващия ден, 7 декември 2007 г., когато е освободен.

19. В деня на освобождаването си, първият жалбоподател подава жалба пред съда срещу заповедта за задържане, като посочва, че тя не е мотивирана и че не е било ясно защо е задържан.

20. В хода на последвалото производство, полицията обяснява, че жалбоподателят и г-н Д. са били видени от полицейски патрул да носят найлонова торбичка, която, виждайки полицията, са изхвърлили в близкия двор. Когато е проверена от полицията, тя съдържала клещи. Наблизо служителите намерили също и чифт ръкавици. Първият жалбоподател и г-н Д. са били заподозрени в няколко предишни кражби.

21. Предметите, споменати от полицията –клещи и ръкавици –явно никога не са били иззети за целите на наказателно разследване.

22. С решение от 18 февруари 2008 г. Административният съд на Бургас намира оспорваната заповед за задържане за законосъобразна, като отбелязва, че обясненията на полицията показват, че е налице обосновано подозрение, че първият жалбоподател е извършил кражба. След жалба, подадена от жалбоподателя, с окончателно решение от 9 март 2009 г. ВАС потвърждава решението на предходната съдебна инстанция.

23. С решение от 20 март 2008 г., което влиза в сила на неуточнена дата, Административният съд на Бургас уважава искането на г-н Д. оспорване на неговата заповед за задържане и след това заповедта е отменена. Националният съд счита, че не е било ясно за какво престъпление е бил заподозрян г-н Д., че не са налице данни в това отношение и че не е направен опит за събиране на такива данни по време на задържането. Обстоятелствата по задържането на г-н Д. са идентични с това на ищеца.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО И ПРАКТИКА

А. Конституцията

24. Съответните разпоредби на Конституцията от 1991 г. гласят, както следва:

Чл. 30

"3. В изрично посочените от закона неотложни случаи компетентните държавни органи могат да задържат гражданин, за което незабавно уведомяват органите на съдебната власт. В срок от 24 часа от задържането органът на съдебната власт се произнася по неговата законосъобразност.

4. Всеки има право на адвокатска защита от момента на задържането му или на привличането му като обвиняем."

Б. Закон за министерството на вътрешните работи

25. По Закона за министерството на вътрешните работи ("ЗМВР") от 2006 г. полицията може, въз основа на писмена заповед в този смисъл (чл. 65(1)), да арестува дадено лице, заподозряно в извършване на престъпление (чл. 63(1)(1)). Лице, на което е наложено полицейско задържане, има право да получи съдействие от адвокат (чл. 63(5)). Съгласно чл. 63(1)(1), полицейско задържане не може да надвишава двадесет и четири часа (чл. 64 накрая) и не може да доведе до ограничаване на каквито и да било лични права, различни от правото на свободно движение (чл. 64).

26. ВАС систематично приема, че задържането по чл. 63(1)(1) от Закона е принудителна административна мярка, която може да бъде наложена само с цел предотвратяване на извършването или продължаващото извършване на престъпление от задържания или неговото укриване. Той отбелязва, че прилагането на чл. 63(1)(1) е въпрос

на "оперативна самостоятелност" на полицията, "с оглед установяване на възможна връзка между задържания и извършеното престъпление" и като се вземе предвид задачата на полицията да предотвратява и разследва престъпления (*Решение №4453 от 28.03.2012 г. на ВАС по адм. д. №5390/2011 г., III о.*). ВАС в допълнение постановява, че при издаването на заповед по чл. 63(1) от Закона, полицията не е задължена да посочи престъплението, за извършването на което е заподозрян задържаният (*Решение №3475 от 09.03.2012 г. на ВАС по адм. д. №5290/2011 г., V о.; Решение №4453 от 28.03.2012 г. на ВАС по адм. д. №5390/2011 г., III о.*). В някои дела той изисква заповедта за задържане по чл. 63(1)(1) от Закона да посочва фактическите основания, обосноваващи изискваното подозрение (*Решение №4410 от 02.04.2009 г. на ВАС по адм. д. №6839/2008 г., III о.*), но при друго дело е постановил, че заповедта не трябва задължително да посочва съответните фактически обстоятелства (*Решение №5651 от 15.05.2008 г. на ВАС по адм. д. №9712/2007 г., III о.*).

27. Чл. 63 (4) на ЗМВР гласи, че задържаният може да оспорва законността на задържането си и че съдилищата са длъжни да разгледат жалбата "незабавно". Тази разпоредба не се тълкува от националните съдилища като позволяваща на задържан да иска освобождаване преди изтичането на законоустановения срок от двадесет и четири часа, а само като разрешаваща последващо съдебно обжалване на съответната заповед за задържане, извършено в съответствие със стандартните правила за административното производство. Задържани, арестувани от полицията, са се опитали да търсят незабавно освобождаване, като се позовават на чл. 250 от Административнопроцесуалния кодекс, който гласи, че всеки може да поиска прекратяване на незаконосъобразните действия на административен орган (*Определение №13420 от 16.10.2013 г. на ВАС по адм. д. №13132/2013 г., V о.*). Въпреки това, по едно дело ВАС постановява такава молба за освобождаване за недопустима на основание, че е имало писмена заповед за задържане, която изключва прилагането на чл. 250 от Административнопроцесуалния кодекс. Освен това ВАС отбелязва, че по времето на разглеждане на жалбата за освобождаване, действията, за които е оплакването, а именно задържането на жалбоподателя от страна на полицията, вече са приключили. Той отбелязва по-нататък, че тъй като заповедта за задържане е предмет на съдебно обжалване, това също така ще включва обжалване на законосъобразността на действията на полицията, предприети при нейното прилагане (*Определение №12313 от 21.10.2010 г. на ВАС по адм. д. №12343/2010 г., I о.*).

В. Закон за отговорността на държавата и общините за вреди

28. Законът за отговорността на държавата и общините за вреди от 1988 г. ("ЗОДОВ"), както е формулиран в съответния момент, предвижда съгласно чл. 1(1), че държавата и общините са отговорни за вредите, причинени на физически и юридически лица в резултат от

незаконосъобразни решения, действия или бездействия от страна на техните органи или длъжностни лица при изпълнение на административни задължения.

29. Националните съдилища систематично приемат, че заповедите за задържане, посочени в чл. 63(1) от ЗМВР, са административни актове по смисъла на чл. 1(1) от ЗОДОВ и че тяхната отмяна поражда права за лицата, засегнати от тях, да търсят обезщетение за вреди от държавата (*Решение №14976 от 8.12.2010 г. на ВАС по адм. д. № 3969/2010 г., III о.; Решение №11974 от 1.10.2012 г. на ВАС по адм. д. №1808/2012 г., III о.; Решение №7915 от 10.06.2013 г. на ВАС по адм. д. №11237/2012 г., III о.*).

ЗАКОНЪТ

I. ОБЕДИНЯВАНЕ НА ЖАЛБИТЕ

30. Като се има предвид, че двете налични жалби се отнасят до подобни факти и оплаквания и повдигат идентични въпроси по Конвенцията, Съдът реши, че те трябва да бъдат обединени в съответствие с чл. 42 § 1 от Правилника на Съда.

II. ТВЪРДЕНИ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛ. 5 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

31. Жалбоподателите се оплакват на основание чл. 5 § 1 от Конвенцията, че задържането им от полицията не е базирано на основателното подозрение, че са извършили престъпления и на основание чл. 5 § 2, че не са били информирани за причините за задържането си. Те се оплакват, че по време на задържането си не им е било позволено да се свържат със своите адвокати. Позицията на чл. 6 § 1 и 13 от Конвенцията, жалбоподателите се оплакват, че не са разполагали с налични средства, за да оспорват бързо законосъобразността на задържането си и да бъдат освободени. Те считат, че съдебните производства, започнати от тях, са били несправедливи, тъй като националните съдилища са достигнали погрешни заключения. Жалбоподателите се позовават също на чл. 6 §§ 2 и 3 (а) и (в) от Конвенцията.

32. Съдът намира, че посочените по-горе оплаквания следва да бъдат разгледани в рамките на параграфи 1, 2, 4 и 5 от чл. 5 от Конвенцията, които в относителните си части гласят:

"1. Всеки има право на свобода и сигурност. Никой не може да бъде лишен от свобода, освен в следните случаи и по реда, предвиден от закона:

...

в) законосъобразен арест или лишаване от свобода, с цел да се осигури явяване пред компетентния съгласно закона орган, по обосновано подозрение за извършено престъпление, или когато задържането обосновано може да се смята за

необходимо, за да се попречи на лицето да извърши престъпление или да се укрие, след като е извършило престъпление;

...

2. На всеки арестуван трябва незабавно да бъдат съобщени на разбираем за него език основанията за арестуването му и всички обвинения, които му се предявяват.

...

4. Всеки арестуван или лишен от свобода има право да обжалва законосъобразността на своето задържане в съда, който е задължен в кратък срок да се произнесе; в случай че задържането е неправомерно, съдът е длъжен да нареди незабавното освобождаване на задържаното лице.

5. Всяко лице, арестувано или лишено от свобода в нарушение на изискванията на този член, има право на обезщетение.

А. Допустимост

33. Правителството твърди, че горните оплаквания, доколкото те се отнасят до твърдението, че жалбоподателите не са успели да се свържат със своите адвокати, са недопустими поради неизчерпване на вътрешните правни средства за защита. Според Правителството, жалбоподателите са могли да заведат деликтни искиве срещу държавата, имайки предвид, че тяхната невъзможност да се свържат със своите адвокати не е свързана с предполагаемата незаконосъобразност на заповедите за задържане. Ето защо неуспешните оспорвания на заповедите не предопределят изхода от деликтни искиве, отнасящи се конкретно до достъпа до адвокат.

34. Жалбоподателите оспорват горните аргументи.

35. Съдът отбелязва, че предложеното от Правителството средство за защита се отнася специално за достъпа на жалбоподателите до адвокат, който е само един от аспектите на техните жалби по чл. 5 § 1, разгледани по-долу. Освен това Съдът отбелязва, че жалбоподателите са следвали най-подходящото средство за защита по отношение на своите оплаквания, а именно съдебно обжалване на спорните заповеди за задържане, което, ако е било успешно, е щяло да им позволи да търсят обезщетение на това основание. Съдът не счита, че в тази ситуация те биха били задължени да търсят допълнително средство за защита, както е предложено от Правителството (виж съответно *T.W. v. Malta* [GC], № 25644/94, § 34, 29 април 1999 г., и *Kudra v. Croatia*, №13904/07, § 90, 18 декември 2012 г.). Съответно Съдът отхвърля възражението за неизчерпване на вътрешните правни средства за защита.

36. Освен това Съдът отбелязва, че въпросните оплаквания не са явно необосновани по смисъла на чл. 35 § 3 (а) от Конвенцията, нито недопустими на каквото и да било друго основание. Следователно те трябва да бъдат обявени за допустими.

Б. Основателност

1. Оплаквания по чл. 5 § 1

37. Жалбоподателите считат, че тяхното задържане от полицията е нарушило чл. 5 § 1 от Конвенцията.

(а) Аргументи на страните

38. Правителството оспорва жалбата. То счита, че жалбоподателите са били задържани по подозрение в извършване на престъпления, както е предвидено в чл. 5 § 1 (в), като се аргументира, че подозрението е било действително и се е отнасяло до конкретни престъпления. Във връзка със задържането в Стара Загора, подозрението е било въз основа на факта, че няколко кражби са извършени в града по начин на действие, различен от известните преди това на полицията. По отношение на ареста на първия жалбоподател в Бургас, подозрението произтича от начина, по който той и г-н Д. са се държали, когато полицията се е обърнала към тях, и от твърдения им опит да скрият предмети, които са носили. Не е било необходимо на такъв ранен етап полицията да разполага с достатъчно доказателства за повдигане на обвинение. Разпитът на жалбоподателите е бил единственото средство на властите за установяване на тяхното участие в серия от кражби; съответно задържането е било необходимо.

39. Правителството счита, че вътрешното законодателство предоставя достатъчно гаранции срещу произволно задържане, тъй като предвижда най-вече възможността задържания да получи помощ от адвокат. То оспорва като недоказани твърденията на жалбоподателите, че им е бил отказан достъп до такава помощ.

40. Жалбоподателите оспорват аргументите на Правителството. Те считат, че нито в момента на арестуването им, нито впоследствие е имало каквито и да било основания да ги подозират в извършване на конкретно престъпление и че единствената причина за тяхното арестуване е обстоятелството, че те вече са били регистрирани като заподозрени за кражби. Те изтъкват, че Конвенцията изисква "обосновано" подозрение, а не само съмнения и че твърденията на Правителството, че такова подозрение съществува, са "произволни". Жалбоподателите отбелязват, освен това, изявлението на полицията във връзка с техния арест в Стара Загора, че е било необходимо да ги проверят, защото те се държали грубо и арогантно (виж параграф 12 по-горе). Те считат това за признание от страна на властите за необосноваността на задържането им. Що се отнася до арестуването на първия жалбоподател в Бургас, жалбоподателите изтъкват, че в производството, образувано от г-н Д. по отношение на идентични фактически обстоятелства, Административният съд на Бургас е установил, че не е било ясно за какво престъпление е бил заподозрян жалбоподателят (виж параграф 23 по-горе). Освен това, все още във връзка с този случай, трябва да се отбележи, че предметите, за които се твърди, че са намерени от полицията, клещи и ръкавици, не са били

иззети за целите на наказателно разследване (виж параграф 21 по-горе). На последно място, жалбоподателите повтарят твърденията си, че по време на задържането им не им е било или им е било разрешено съвсем за кратко да се срещнат със своя адвокат.

(б) Преценка на Съда

41. Съдът подчертава, че подпараграфи (а) до (е) на чл. 5 § 1 съдържат изчерпателен списък на допустимите основания, на които лица могат да бъдат лишени от свобода. Лишаване от свобода няма да бъде законно, ако не е извършено с една от целите, посочени в тези параграфи. Когато "законността" на задържането е под въпрос, включително въпросът дали са спазени "процедури, предвидени от закона", Конвенцията се позовава основно на националното законодателство и определя задължението за спазване на неговите материални и процесуални правила (виж наред с много други *Колеви срещу България*, №1108/02, § 173, 5 ноември 2009 г.). Спазването на националното законодателство обаче не е достатъчно: чл. 5 § 1 изисква освен това всяко лишаване от свобода да бъде в съответствие с целите на защита на индивида от произвол (виж наред с други *Mooren v. Germany* [GC], №11364/03, § 72, 9 юли 2009 г. и *Creangă v. Romania* [GC], №29226/03, § 84, 23 февруари 2012 г.).

42. Задържане, което е произволно, не може да бъде съвместимо с чл. 5 § 1. В контекста на подпараграф (в) на чл. 5 § 1 мотивите на решението, нареждащо задържане, са важен фактор при определянето на това дали задържането на едно лице трябва да се счита за произволно. Съдът смята липсата на каквито и да било основания, посочени от съдебните органи в техните решения за разрешаване на задържането, за несъвместима с принципа на защита от произвол, заложен в чл. 5 § 1 (виж *Stašaitis v. Lithuania*, №47679/99, § 67, 21 март 2002 г.; *Nakhmanovich v. Russia*, №55669/00, § 70, 2 март 2006 г., и *Belevitskiy v. Russia*, №72967/01, § 91, 1 март 2007 г.).

43. Подпараграф (в) на чл. 5 § 1 разрешава лишаване от свобода само във връзка с наказателно производство (виж *Al Husin v. Bosnia and Herzegovina*, №3727/08, § 65, 7 февруари 2012 г.). Що се отнася до "основателното подозрение", което се изисква съгласно посочената разпоредба, Съдът подчертава, че фактът, че жалбоподателят не е бил обвинен или предаден на съдебната власт не означава непременно, че целта на задържането му не е в съответствие с тази разпоредба. Подпараграф (в) на чл. 5 § 1 не предполага, че полицията е трябвало да получи достатъчно доказателства за повдигане на обвинение. Въпреки това изискването подозрението да се базира на разумни основания формира съществена част от предпазната мярка срещу произволни арести и задържания (виж *Ipek and Others v. Turkey*, №17019/02 и 30070/02, § 29, 3 февруари 2009 г.). За да има основателно подозрение, трябва да има факти или информация, които биха убедили обективен наблюдател, че въпросното лице може да е извършило престъпление (виж *Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom*, решение от 30

август 1990 г., Серия А №182, стр. 16-17, § 32; *Labita v. Italy* [GC], № 26772/95, § 155, ЕСПЧ 2000-IV; и *Gusinskiy v. Russia*, №70276/01, § 53, ЕСПЧ 2004-IV). Накрая Съдът отбелязва, че подозрението трябва да се отнася до конкретно престъпление (виж *Guzzardi v. Italy*, 6 ноември 1980 г., § 102, Серия А №39 и *Brogan and Others v. the United Kingdom*, 29 ноември 1988 г., § 51, Серия А №145-B).

44. Що се отнася до конкретното дело, Съдът отбелязва, че Правителството се позовава на подпараграф (в) на чл. 5 § 1 и не твърди, че задържането на жалбоподателите може да бъде обосновано по на каквито и да било други основания, установени в тази разпоредба (виж параграф 38 по-горе). По-конкретно Правителството твърди, че жалбоподателите са били задържани, както е предвидено в чл. 5 § 1 (в), за целите на привеждането им пред компетентен съдебен орган на основание на обосновано подозрение за извършване на престъпление. Съответно Съдът ще ограничи своя анализ до въпроса дали задържането на жалбоподателите отговаря на изискванията на това твърдение.

45. Съдът отбелязва, че българското законодателство, а именно чл. 63(1)(1) на ЗМВР (виж параграф 25 по-горе) предвижда, че полицията може да задържи лице, заподозряно в извършване на престъпление, за двадесет и четири часа. В повечето случаи, включително настоящите, съдилищата не тълкуват чл. 63(1)(1) като позволяващ на полицията дискреционната власт да задържа и се опитват да установят наличието на основателно подозрение. Въпреки това ВАС е постановил също, че полицията има "оперативна самостоятелност" да реши дали да арестува (виж параграф 26 по-горе). Освен това Съдът отбелязва, че чл. 63(1)(1) на ЗМВР не предвижда изрично, че арест може да бъде законен само ако е извършен с цел привеждане на засегнатото лице пред съдебен орган и възбуждане на наказателно производство; нито страните са предоставили информация и решения на националните съдилища, които показват, че това изискване е било прилагано за дела, свързани с полицейско задържане. По този начин, както ще бъде обсъдено по-долу, въпреки че в случая жалбоподателите не са били задържани с цел наказателно разследване, националните съдилища са постановили, че задържането е в съответствие с чл. 63(1)(1) на ЗМВР.

46. Съдът отбелязва, че чл. 5 § 1 (в) изисква лицето да е задържано по "обосновано подозрение", че е извършило престъпление. Такова подозрение не може да бъде общо и абстрактно. Както бе споменато по-горе (виж параграф 43), това означава, че трябва да има факти или информация, които биха убедили обективен наблюдател, че въпросното лице може да е извършило определено престъпление.

47. Трябва да се отбележи, че такива факти и информация не са посочени в заповедите за задържане на жалбоподателите по настоящите дела, които само се позовават на приложимите законови разпоредби, но не на каквито и да било специфични обстоятелства или действия (виж параграфи 8 и 16 по-горе). Това само по себе може да бъде достатъчно основание за Съда да заключи, че лишаването от свобода на

жалбоподателите е несъвместимо с принципа на защита от произвол (виж параграф 42 по-горе).

48. Доколкото в последвалото съдебно производство полицията предоставя информация, която според нея оправдава нейното "основателно подозрение", Съдът трябва да определи дали тази информация може да убеди обективен наблюдател, че за полицаите може да се каже, че са имали основания да подозират, че жалбоподателите може да са извършили конкретно престъпление.

49. Както се вижда от обясненията на полицията пред съдилищата във връзка с арестуването на двамата жалбоподатели в Стара Загора, подозрението се основава на факта, че те са били в компанията на издирвано лице и че е имало кражби в града, които изглежда са извършени от лица, идващи от другаде (виж параграф 12 по-горе). Въпреки това, не са представени информация или данни, свързващи жалбоподателите с тези или други конкретни кражби или показващи, че целта на престоя им в Стара Загора е бил да извършат престъпление, нито към момента на ареста, нито в последващите съдебни производства.

50. Що се отнася до другия процесен случай относно ареста на първия жалбоподател в Бургас, полицията дори не твърди, че конкретно престъпление е било извършено от жалбоподателя или някого друго. Тяхното "подозрение" се основава на факта, че жалбоподателят и неговият приятел г-н Д. са били навън през нощта и се твърди, че са се опитали да скрият от полицията клещи и ръкавици. Въпреки това, както Съдът вече отбеляза (виж параграф 43 по-горе), "основателното подозрение" по смисъла на чл. 5 § 1 (в) следва да се отнася за конкретно престъпление. Трябва също така да се отбележи, че в производството по съдебно обжалване, предявено от г-н Д. относно обстоятелства, идентични с тези на първия жалбоподател, съдилищата достигат до извода, че не е ясно за извършването на какво престъпление е бил заподозрян жалбоподателят (виж параграф 23 по-горе).

51. По отношение и на двата случая, Правителството не е представило в хода на производството пред Съда каквито и да било допълнителни елементи, обосноваващи "основателно подозрение", че жалбоподателите са извършили престъпление. Съответно Съдът не е убеден, че жалбоподателите са арестувани по такова подозрение.

52. Съдът подчертава, че лишаването от свобода по смисъла на чл. 5 § 1 (в) трябва да се счита за съвместимо с тази разпоредба, когато е извършено с цел привеждане на задържаното лице пред компетентен съдебен орган. Фактът, че арестуваният не е бил нито обвинен, нито изправен пред съда, не означава непременно, че целта на задържането му не е в съответствие с чл. 5 § 1 (в). Съществуването на такава цел трябва да се разглежда независимо от нейното постигане и подпараграф (в) на чл. 5 § 1 не предполага, че полицията е трябвало да получи достатъчно доказателства за повдигане на обвинение, независимо дали на мястото на задържане или докато жалбоподателите са задържани. Наистина има случаи, в които такива доказателства може да са

недостъпни или с оглед на естеството на предполагаемите престъпления - невъзможни за представяне в съда, без да се застрашава животът на другите. Въпреки това властите трябва да са в състояние да докажат, че при арестуването на лице, те преследват добросъвестно целта на по-нататъшно разследване чрез потвърждаване или разсейване на конкретните подозрения, които са обосנוвали техния арест (виж *Brogan and Others*, цитирано по-горе, § 53).

53. В настоящото дело Съдът не е убеден, че жалбоподателите са били лишени от свобода за целите на явяването им пред компетентен съдебен орган съгласно изискванията на чл. 5 § 1 (в) от Конвенцията. Съдът вече отбелязва, че това не се изисква изрично от приложимото вътрешно право (виж параграф 45 по-горе). По настоящото дело Правителството не е показало, че органите са възнамерявали по което и да било време да започнат наказателно разследване на престъпленията, за които се твърди, че са извършени от жалбоподателите; както вече бе споменато, в случая в Бургас дори не се твърди, че е имало престъпление, което да се разследва. Правителството посочва, независимо от това, че е било необходимо да се разпитат жалбоподателите, за да се установи евентуалното им участие в серия от кражби (виж параграф 38 по-горе). Въпреки това Съдът отбелязва, че с изключение на бърз разпит след ареста на двамата жалбоподатели в Стара Загора, който не е документиран, властите не са провели какъвто и да било разпит или каквито и да било други процесуално-следствени действия, с или без участието на жалбоподателите (виж параграфи 7, 10 и 18 по-горе). Поради това Съдът не е убеден, че полицията е възнамерявала да разследва нещо или да изправи жалбоподателите пред съдебните органи. Изглежда, че жалбоподателите са държани в ареста само при упражняване на дискреционната власт на полицията до изтичането на законоустановения двадесет и четири часов срок.

54. Доколкото националното законодателство предвижда някои гаранции срещу произвол, Съдът отбелязва, че жалбоподателите не са били в състояние да се възползват от тях. Националното законодателство разрешава на задържан да оспори законността на задържането и получи "незабавно" преразглеждане; въпреки това, както ще бъде обсъдено по-долу (виж параграф 68), прибягването до това средство за защита не може да доведе до освобождаване, а само до присъждане на обезщетение. В допълнение, вътрешното законодателство гласи, че лице, на което е наложено полицейско задържане, има незабавен достъп до адвокат (виж параграф 25 по-горе). На жалбоподателите обаче не е позволен такъв достъп. След арестуването им в Стара Загора, не им е било позволено да се срещнат с адвоката, ангажиран от техните роднини, когато последният посетил полицейския участък (виж параграф 9 по-горе), а в случая на ареста на първия жалбоподател в Бургас, му е позволено да се срещне с адвоката си само за кратко (виж параграф 17 по-горе). В тази връзка Съдът не е готов да приеме твърденията на Правителството, че жалбоподателите са

били в състояние да се срещнат с адвокатите, като отбелязва, че тези твърдения не са подкрепени с никакви доказателства.

55. Съответно Съдът не е убеден, че ЗМВР предоставя достатъчно гаранции срещу произвол, както се изисква, за да може всяко задържане по силата на чл. 5 § 1 от Конвенцията да бъде "законосъобразно" по смисъла на тази разпоредба (виж параграф 41 по-горе).

56. С оглед на изложеното по-горе, Съдът заключава, че националното законодателство не съдържа достатъчно гаранции срещу произволното задържане и доколкото съдържа някакви, те са били недостъпни за жалбоподателите. Той констатира още, че властите не са успели да покажат, че жалбоподателите са задържани по "основателно подозрение", че са извършили престъпление, и че тяхното задържане е предприето за целите на "привеждането им пред компетентен съдебен орган". Съответно Съдът не може да не заключи, че задържането на жалбоподателите е произволно.

57. Следователно е налице нарушение на чл. 5 § 1 от Конвенцията.

2. Оплаквания по чл. 5 § 2

58. Жалбоподателите се оплакват по чл. 5 § 2, че не са били информирани за причините за задържането им.

59. Правителството твърди, че заповедите за задържане на жалбоподателите съдържат необходимата информация.

60. Съдът подчертава, че чл. 5 § 2 съдържа основната гаранция, че всяко арестувано лице трябва да знае защо е лишено от свобода (виж наред с други *Fox, Campbell and Hartley*, цитирано по-горе, § 40).

61. Правителството смята, че полицейските заповеди за задържане на жалбоподателите отговарят на изискванията на Конвенцията. Въпреки това, както вече бе обсъдено, тези заповеди само посочват приложимите правни разпоредби на ЗМВР, без да се споменават каквито и да било фактически обстоятелства. Съдът приема, че единствено посочване на правното основание за ареста, приемано самостоятелно, е недостатъчно за целите на чл. 5 § 2 (виж *Murray v. the United Kingdom*, 28 октомври 1994 г., § 76, Серия А №300-А)

62. Съдът също така не може да заключи, че причините за ареста на жалбоподателите са им станали известни по време на разговорите с полицията. След ареста му в Бургас, първият жалбоподател не е бил разпитван или призоваван по каквато и да било друга причина (виж параграф 18 по-горе). Що се отнася до задържането на двамата жалбоподатели в Стара Загора, въпреки че те са били разпитвани за кратко, не са направени никакви записи (виж параграф 7 по-горе) и Съдът не е в състояние да установи дали те са разбрали за каквито и да било подозрения срещу тях. Освен това Правителството не твърди, че жалбоподателите са били уведомени за причините за ареста им по време на тези разпити или че им е бил предоставен безпрепятствен достъп до адвокат за целите на тяхната защита по отношение на тези причини.

63. С оглед на изложеното по-горе, Съдът заключава, че е налице нарушение на чл. 5 § 2 от Конвенцията.

3. Оплаквания по чл. 5 § 4

64. Жалбоподателите също така се оплакват, че не са могли да започнат производство, за да бъдат освободени. Както е отбелязано по-горе, оплакването следва да бъде разгледано по чл. 5 § 4 от Конвенцията.

65. Правителството твърди, че с оглед на факта, че полицейско задържане съгласно чл. 63(1)(1) от Закона за министерството на вътрешните работи може да продължи само до двадесет и четири часа, е невъзможно да се предостави средство за правна защита, което да доведе до освобождаването на задържания. Жалбоподателите не са съгласни и препотвърждават оплакването си.

66. Съдът подчертава, че целта на чл. 5 § 4 е да гарантира на лицата, които са арестувани и задържани, правото на съдебно обжалване на законосъобразността на мярката, на която по този начин са подложени (виж съответно *De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium*, решение от 18 юни 1971 г., Серия А №12, § 76). Средство за защита трябва да бъде на разположение по време на задържането на лице, за да се даде възможност на това лице да получи бързо съдебно обжалване на законността на задържането, което да може да доведе, ако е необходимо, до неговото или нейното освобождаване. Съществуването на средството за защита, изисквано от чл. 5 § 4, трябва да е достатъчно сигурно не само на теория, но и на практика, като в противен случай ще му липсва достъпност и ефективност, необходими за целите на тази разпоредба (виж съответно, Стоичков срещу България, №9808/02, § 66 накрая, 24 март 2005 г. и Вачев срещу България, №42987/98, § 71, ЕСПЧ 2004-VIII (откъси)). Достъпността на средство за защита предполага наред с другото, че обстоятелствата, доброволно създадени от властите, трябва да са такива, че да дават на жалбоподателите реалистична възможност за използване на средството за защита (виж съответно *Čonka v. Belgium*, №51564/99, § § 44 и 55, ЕСПЧ 2002I).

67. Формулировката на чл. 5 § 4 от Конвенцията показва, че той влиза в сила веднага след ареста или задържането и е приложим за "[в]секи, който е лишен от свобода". Съответно във въпросните случаи чл. 5 § 4 изисква да бъде предоставено средство за правна защита, с което жалбоподателите да могат да оспорят задържането си и да бъдат освободени.

68. Законът за министерството на вътрешните работи предвижда в чл. 63(4), че всеки задържан от полицията по чл. 63(1) от същия закон може да оспори законността на задържането. Той предвижда също така, че съдилищата са длъжни да се произнесат по законосъобразността на задържането "незабавно" (виж параграф 27 по-горе). Все пак, въпреки тази формулировка, съдилищата тълкуват тази разпоредба като само позволяваща последващо съдебно обжалване на съответната заповед за задържане, което, ако е успешно, може да доведе до присъждането на обезщетение (виж параграфи 27 и 29 по-горе). Разпоредбата не е тълкувана като позволяваща на задържания да търси освобождаване. Освен това жалби по тази разпоредба се разглеждат в рамките на

общите правила на административното производство, които не съдържат никакви специфични изисквания за бързина. По този начин, когато жалбоподателите са се възползвали от защитата по чл. 63(4) на ЗМВР, разглеждането на техните жалби за съдебно обжалване са отнели много месеци, а в случая относно задържането на първия жалбоподател в Бургас - повече от една година (виж параграфи 11, 15, 19 и 22 по-горе). Съответно средството за защита съгласно чл. 63(4) на ЗМВР не отговаря на изискванията на чл. 5 § 4 от Конвенцията.

69. Страните не твърдят, че са налични каквито и да било други средства за защита. Съдът отбелязва, че доколкото задържаните са направили опит да бъдат освободени въз основа на други разпоредби от националното законодателство, те не са имали успех (виж параграф 27 по-горе). Освен това българското законодателство не предвижда обща процедура *habeas corpus*, приложима за всички видове лишаване от свобода (виж *Стоичков*, цитирано по-горе, § 66, и *Садайков срещу България*, №75157/01, § 35, 22 май 2008 г.)

70. Съдът не е бил информиран за каквато и да било друга процедура в националното законодателство, която би могла да предостави на жалбоподателите възможност да започнат съдебно производство за оспорване на законността на задържането им и да получат освобождаване, както се изисква от чл. 5 § 4 от Конвенцията.

71. Това означава, че е налице нарушение на тази разпоредба.

4. Оплаквания по чл. 5 § 5

72. Жалбоподателите също така се оплакват от неефективността на започнатото от тях производство по съдебно оспорване, което води до невъзможност да търсят обезщетение. Както е посочено по-горе, Съдът е на мнение, че би било целесъобразно оплакването да се разгледа по чл. 5 § 5 от Конвенцията.

73. Правителството твърди, че жалбоподателите биха имали право да търсят обезщетение за вреди по чл. 1(1) от ЗОДОВ (виж параграфи 28-29 по-горе), ако заповедите за тяхното задържане са били отменени от националните съдилища. Жалбоподателите оспорват тази теза, като посочват, че ЗОДОВ не е приложим в техните случаи, тъй като заповедите са обявени за законосъобразни на национално равнище.

74. Чл. 5 § 5 е спазен, когато е възможно да се търси обезщетение по отношение на лишаване от свобода, осъществено при условия, които противоречат на параграфи 1, 2, 3 или 4 (виж *Wassink v. the Netherlands*, 27 септември 1990 г., § 38, Серия А №185А). Следователно правото на обезщетение, предвидено в параграф 5, предполага, че нарушение на един от предходните параграфи на чл. 5 е установено от национален орган или от Съда.

75. По конкретното дело Съдът е установил, че са налице нарушения на чл. 5 §§ 1, 2 и 4 от Конвенцията. Поради това трябва да установи дали българското законодателство предоставя на жалбоподателите използваемо право на обезщетение. Той отбелязва в тази връзка, че лицата, лишени от свобода съгласно чл. 63 (1)(1) на ЗМВР могат да

търсят обезщетение за вреди по чл. 1(1) от ЗОДОВ; това обаче е възможно само когато съответната заповед за задържане е отменена като незаконосъобразна (виж параграфи 28-29 по-горе). В настоящото дело за задържането на жалбоподателите е прието от националните съдилища, че то е в пълно съответствие с изискванията на българското законодателство; съответно жалбоподателите не са имали право на обезщетение съгласно чл. 1(1) от ЗОДОВ (виж съответно *Бочев срещу България*, №73481/01, § 77, 13 ноември 2008 г.). Не се твърди, че те са имали право да търсят обезщетение по силата на която и да било друга разпоредба на националното право.

76. Следователно е налице нарушение на чл. 5 § 5 на Конвенцията.

5. Заключение

77. В заключение Съдът намира, че националното законодателство не изисква, а властите не са успели да установят на практика, че двадесет и четири часовото задържане на жалбоподателите е базирано на основателно подозрение, че те са извършили конкретни престъпления и че задържанятия са били предприети с оглед изправяне на жалбоподателите "пред компетентен съдебен орган". Независимо от формалните изисквания на закона, на практика жалбоподателите също са лишени от основните процедурни гаранции, присъщи на чл. 5 от Конвенцията: не са разполагали с информация за причините за задържането си или с достъп до адвокат, за целите на ефективна защита с оглед на тези причини; не са били в състояние да започнат производство, за да бъдат незабавно освободени; не са могли да търсят обезщетение за вреди, произтичащи от тяхното произволно задържане. Тези обстоятелства са несъвместими с целите на защита срещу произволно лишаване от свобода, залегнали в чл. 5 от Конвенцията.

II. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛ. 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

78. Чл. 41 от Конвенцията гласи:

"Ако Съдът установи нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевшата страна."

А. Обезщетение за вреди

79. Жалбоподателите претендират за 500 евро за всеки един от тях по отношение на неимуществени вреди в резултат на задържането им в Стара Загора. В допълнение, първият жалбоподател претендира и за 500 евро във връзка с ареста му в Бургас.

80. Правителството призовава Съда да заключи, че установяването на нарушение представлява достатъчно справедливо обезщетение в случая.

81. Съдът е на мнение, че жалбоподателите трябва да са претърпели страдания и тревоги в резултат на нарушенията на правото им на свобода, посочени по-горе. Като размер, Съдът счита за разумно да присъди претендираните суми в тяхната цялост. Съответно Съдът присъжда на първия жалбоподател 1000 евро и на втория жалбоподател 500 евро обезщетение за неимуществени вреди.

Б. Разходи и разноски

82. Жалбоподателите претендират за 1 110 евро за работата на техния законен представител пред Съда за тридесет и седем часа работа. В подкрепа на този иска те представят график на изработените часове. За производството пред Съда жалбоподателите също така претендират за 536 лева (еквивалентни на 275 евро) за превод, пощенски разходи и канцеларски материали. Те представят фактури на стойност 238.09 лева (еквивалентни на 122 евро) за пощенски разходи и превод.

83. Освен това, жалбоподателите претендират за 2101 лева за съдебни такси и разходите за процесуално представителство, направени в хода на производството пред националните съдилища. Първият жалбоподател представя фактури и разписки на стойност 1172 лв. (еквивалентни на 601 евро), а вторият жалбоподател представя фактури за 661 лв. (еквивалентни на 339 евро).

84. Правителството оспорва горните претенции.

85. Според съдебната практика на Съда, жалбоподателят има право на възстановяване на разходи и разноски само доколкото е доказано, че те са били действително и необходимо направени и са в разумен размер.

86. Що се отнася до производството пред него, като са взети предвид документите, с които разполага, и горните критерии, Съдът присъжда общо на двамата жалбоподатели 1110 евро за процесуално представителство и за другите претендирани разходи, доколкото те са подкрепени с доказателства, а именно в размер на 122 евро (виж параграф 82 по-горе).

87. Що се отнася до претенциите, свързани с вътрешното производство, Съдът е на мнение, че направените разходи са необходими. Следователно той ги присъжда дотолкова, доколкото е доказано, че са действително направени (виж параграф 83 по-горе); а именно, той присъжда 601 евро на първия жалбоподател и 339 евро на втория жалбоподател.

В. Лихва за забава

88. Съдът счита за уместно лихвата за забава да бъде обвързана с пределната ставка по заеми на Европейската централна банка, към която се добавят три процентни пункта.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Решава* да присъедини жалбите;
2. *Решава* да обяви жалбите за допустими;
3. *Приема*, че е налице нарушение на чл. 5 § 1 от Конвенцията;
4. *Приема*, че е налице нарушение на чл. 5 § 2 от Конвенцията;
5. *Приема*, че е налице нарушение на чл. 5 § 4 от Конвенцията;
6. *Приема*, че е налице нарушение на чл. 5 § 5 от Конвенцията;
7. *Приема*
 - (а) че държавата-ответник трябва да заплати на жалбоподателите в срок от три месеца от датата, на която решението стане окончателно в съответствие с чл. 44, § 2 от Конвенцията, следните суми, които се изчисляват в български лева по курса към датата на плащането:
 - (i) 1000 евро (хиляда евро) на първия жалбоподател и 500 евро (петстотин евро) на втория жалбоподател, плюс всякакви данъци, които биха могли да се начислят върху тази сума, по отношение на неимуществена вреда;
 - (ii) 1 232 евро (хиляда двеста тридесет и две евро) общо на двамата жалбоподатели, 601 евро (шестстотин и едно евро) на първия жалбоподател и 339 евро (триста тридесет и девет евро) на втория жалбоподател, плюс всякакви данъци, които биха могли да се начислят върху тази сума, по отношение на разходи и разноси;
 - (б) че от изтичането на упоменатия по-горе тримесечен срок до плащането се дължи проста лихва върху горепосочените суми в размер, равен на пределната ставка по заеми на Европейската централна банка по време на периода на забава, към която се добавят три процентни пункта;
8. *Отхвърля* останалата част от исковете на жалбоподателите за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и оповестено писмено на 24 юни 2014 г., в съответствие с Правило 77, §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Fatoş Aracı (Фатош Араджъ)
Секретар на отделението

Ineta Ziemele (Инета Зимеле)
Председател